

izvira do izliva v Donavo pri Belem Gradu proti jugovzhodu, ter vzprejema izmej večjih rek ob desni: bohinjsko Savo, Soro, Ljublanico, Krko, Kolpo in druge; na levi pa tržiško Bistrico, Kokro, kameniško Bistrico, Savino, Sotlo, Krapino, Lonjo in Ilovo. Soča pa teče od izvira proti jugozahodu, potem proti jugu in še enkrat proti jugozahodu in slednič jo šele proti vzhodu krene v Jadransko morje. Nje pritoki so na desni Koritnica, na levi pa iz Kranjskega pritekoči Idrijca in Ipavšica. Sava teče do Zidanmosta precej hitro, ker ima na Gorenjskim velik pad, a od tod naprej in po Hrvatskim veliko počasneje, zato ob časih nalivov veliko hrvatsko ravnino daleč čez bregove poplavi. Soča teče skozi tolminsko dolino zelo hitro, a po ravnini pri Gorici in dalje proti Jadranskemu morju čez dalje bolj počasi, in je pri izlivu tudi zelo široka a bolj plitva. Obe tej reki imate mnogo slastnih rib, izmej katerih so sulci in postrvi najbolj. Po Savi brodarijo od Zaloge do Hrvatskega s čolni in plavnicami, nižje doli pa tudi z ladjami. A po Soči brodarijo večjidel s čolni in plavnicami. Ob Savi so mesta Radovljica, Kranj, Ljubljana, trg Litija, Krško, Zagreb, Sisak, Brod, Mitrovice in Belgrad. Ob Soči pa so: Koborid, Tolmin, Kanal, Gorica in Gradiška.

P. G.

Mušenik.

1.	2.	3.
Ob znožji Ljubelja Tam vir žubori, Po trati cveteči Brž dalje beži.	Živali različne Se tū veselē, Se v njem operejo Si žejo gasē.	Med potjo potočki Prot' njemu hitē, In z njim se združiti Čez skale veršē.
4.	5.	6.
Pomnožen, naraščen Po strugi drvī, Kjer žage in mlinska Kolesa vrtī.	Od leve mu pride Še bistri potók, Priplul je s pod Loma Čez Slap na poskok.	Ker tū je pretēsno Le mali razgled, Želita si dalje — Ogledati svēt.
7.	8.	9.
Se združ'ta sē Savo Pustivši gorē; Ljubljanca in druge Se tū pridružē.	Pri Belem tam Gradu Tik turške mejē V Donavo širno, Se skupaj valē.	Tū nosijo ladje, Planjave gnojē; Veselo dospejo Tje v črno morjē.
10.	11.	
Pa tod jim ostanka Tud' daljnega nī, Nakviško v podnebje Si vsaka želī.	V puhtečih soparah Prot' domu hitē, Po božjem povelji Naravo rosē.	P. G.

Slabo gmotno stanje učiteljevo opovira mu uspešno delovanje v šoli ter mu krati
toli potrebno veljavo pri ljudstvu.

Poročal pri okrajni učiteljski konferenciji za Postojnski okraj v Senožečah v 4. dan julija 1888. l.

Jakob Dimnik.

Malokateri stan ima na svetu tako malo čestilcev in zagovornikov, kakor ravno učiteljski stan. Dognana resnica je pa, da sreča in blagostanje vsacega národa odvisna je najbolj od dobro urejenih šol, oziroma od dobrih učiteljev. Kaj je neki vzrok, da ima toli važen stan tako malo zaslonbe pri ljudstvu?

To zakrivili so večinoma naši pradedje. Tedaj veljal je pregovor: „Quem dii odere, magistrum fecere“. Za poučevanje mladine bil je v starejših časih vsakdo dober, kdor ni bil za nobeno drugo rabo. Stari dosluženi vojaki, razni rokodelci, godci i. t. d. so pred nami učiteljevali, in ni čuda, da so jih ljudje malo spoštovali in čislali. Gotovo je tudi, da so bili za njihov trud in delo jako slabo plačani.

Po čem pa svet dandanes razne stanove ceni?

Po plačah — po denarji. „Mož le toliko veljá, kar plača“ gre iz ust do ust sedanjega nehvaležnega sveta. Tako godí se nam Kranjskim učiteljem. Svet nas prezira, ker smo reveži, ker imamo slabe plače. A to pa ni na kvar nam samim, ampak tudi národní omiki in splošnemu napredku. Kako bode učitelj, naj bode še tako vnet za svoj stan, uspešno opravljal svoj posel, če nima toliko, da bi lahko preživel sebe in družino svojo? Kako mu je mogoče, da bi veselo poučeval, če ima n. pr. bolno ženo ali otroka, pa nima toliko novcev, da bi mogel zdravnika poklicati! Kako tesno je učitelju — očetu pri sercu, ker bi rad deco svojo stanu primerno vzrejal, pa mu njegovo gmotno stanje tega ne dopušča! To so važni vzroki, kateri učitelja ne morejo vnemati za njegov stan.

Vsled tega trpi pa tudi omika národova. „Izobraževanje in omika“ je krmilo sedanjega veka in najprva in najvažnejša naloga in namera vsakega národa.

Do omike pelje pa samo jedna pot — in le eno sredstvo je, ki služi v dosego tega vzvišenega namena — to je poučevanje in vzgojevanje mladine. Oboje to pa izvira iz dobre ljudske šole. Dobro ljudsko šolo pa stvari učitelj. Brez učitelja ni pouka in brez pouka ni omike. Omika je pa gotovo naj plemenitejše in tudi naj močnejše ravnilo človeškega duha, ki se ne more ustaviti in zatreti. Vsak sovražnik učiteljev je sovražnik omike in sovražnik omike je sovražnik časa, človeštva, uma in sovražnik samega stvarnika, ker predrzno podira njegove modre naredbe. Kdor predrzne se omiki ustavljati, tega potegne omika kakor dereča reka za seboj ter ga potopí v mogočnem valovji, zakaj vsaka moč, katera se ustavlja duhu časa, nima prave podloge.

Čudno je, kako pa smo učitelji plačani in kako drugi stanovi. Učiteljski stan moral bi biti prvi, a dosedaj je zadnji. Boljši stan pa učiteljski stan ne more biti, dokler ne bode bolje materijelno stal. Dokler bodo učitelji za svoj trud slabo plačani, bode se le malokdo posvetil učiteljskemu stanu. Kdor je torej proti povikšanji učiteljskih plač, ta je proti šoli, národnemu napredku in sploh proti civilizaciji, humanizmu in tudi krščanstvu. Ljudski učitelji nismo duhovi, ki ne potrebujejo niti živeža, niti obleke, niti stanovanja; učitelji tudi nismo puščavniki, ki se živé od sladkih korenin in čiste vode, tudi ne moremo stanovati v sodu, kakor je stanoval znani grški modrijan. Še manj pa nam zboljšajo naše revno stanje — dobre besede — sladke obljube. Učitelji sedanjega časa nimamo kreposti grškega modrijana in bogoslužnih puščavnikov, mi imamo enako drugim stanovom mnogotere slabosti. Učitelj bi tudi rad užival tako hrano, kakor marsikdo, kateri se je manj učil, a dvakrat in tudi trikrat tolike plače dobiva. Učitelj bi rad nosil tudi čedno obleko in stanoval v primernem boljšem stanovanji; tudi bi rad svoje otroke čedno oblačil ter jim preskrboval potrebno vzgojo in živeža.

Vsi izobraženi národi obračajo največjo pozornost na ljudsko šolstvo ter si prizadevajo po svoji moči pridobiti dobrih učiteljev s tem, da kolikor mogoče boljšajo njih materijelno stanje. In to je prav, kajti ako so učitelji dobre, zdatne moči, je gotovo tudi šolstvo na dobri stopinji. Nam Slovencem se čestokrat očita, da smo še neizobraženi. Res je sicer, da nismo še na tistej stopinji národne omike, kakor so nekateri drugi národi, in ravno iz tega vzroka nam je živo potrebno ljudsko šolstvo po vsej moči podpirati in jo na višjo stopinjo povzdigniti ter tako našemu národu pripomoči do potrebne zaželjene omike. To doseči je pa edino le mogoče z dobrimi učitelji. V prid-

bitev dobrih učiteljev je pa potrebno, da se jim zagotovi tako stanje, da se bodo brez velike skrbi za vsakdanji živež mogli posvetiti svojemu stanu — šoli. „Delavec je vreden plačila“ pravi pregovor in od učiteljev se vendar ne more zahtevati, da bi se edino oni ne ravnali po tem izreku. Po pravici smemo zahtevati, ker vse svoje dušne in telesne moči za národov napredek žrtvujemo, da nas tudi národ pošteno živi in dostojno odškoduje. Kot omikan in inteligenten človek hoče in mora učitelj ne samo živeti, kakor živijo omikani ljudje, on hoče tudi otroke svoje tako vzgojevati kakor vsak drug omikan človek. Kratko: zahteva se od učiteljev mnogo, a plača za vse to je slaba.

Národ hoče od učitelja, da mu duša vedno ostane mej národom in z národom, a za telo njegovo ne skrbi dosti, in marsikdo bi rad, da bi bil učitelj brez telesnih potreb.

Sedanje bedne razmere o učiteljskih pravicah so velik opovir dobremu šolstvu in napredku sploh. Zato pa vidimo skoro po vseh kronovinah našega cesarstva živo gibanje za izboljšanje gmotnega stanja učiteljem in učiteljicam, tedaj bi tudi na Kranjskem ne smeli zaostajati. Splošno načelo je, da denar naložen za šole ni izgubljen, ni slabo naložen, saj ostane v deželi, in prinašal bode potomcem našim dobre obresti. Boljše plačan učitelj bode srenji in deželi hvaležen, bode veselo in uspešnejše poučeval v šoli.

Poznam može v visokem deželnem zboru, katerim je kranjsko ljudsko šolstvo gorko pri srci, ali povedati morem, da se nekaterim ljudski žep malo preveč smili. Mi učitelji tudi vemo, da so davki visoki, ali tega nismo mi krivi, in ni pravično, da je ravno naš stan najprvi stan tam, kjer se varično ravna, naj zadnji pa tam, kjer se delavec po zasluženji plačuje. V rokah našega slavnega deželnega zbora je, da si ohrani in pridobiva dobrih učiteljev in po njih dobrih šol ter izobraženje našega národa. Z izobraženostjo raste tudi národovo duševno in materijelno blagostanje. Ker naši poslanci posebno za blagostanje našega národa skrbijo, nadejamo se, da se bodo skoraj resno poprijeli dela ter postavili močno podstavo národovi omiki — dobro ljudsko šolstvo. Kdor pa to toli važno delo zavlačuje ali mu še celó dela nasprotno, ni prijatelj národa.

Zaradi tolike važnosti dobrega ljudskega šolstva, zaradi tolike važnosti o pridobitvi in ohranitvi dobrih učiteljev, zaradi veljave učiteljskega stanu, zaradi vnemanja učiteljev za izpolnovanje dolžnosti svojih, zaradi sedanje velike draginje, zaradi velikih terjatev, katerim mora učitelj v šoli in zvonaj šole zadostovati, zaradi velikega izobraževanja, katerega si mora učitelj po 12 let po šolah iskati, zaradi pomanjkanja dobrih učiteljev, kateremu morejo le dobre plače odpomoči, predlagam, da naj slavna skupščina vzprejme sledeči predlog:

„Ker so sedanje učiteljske plače na Kranjskem slabe, sklenimo jednoglasno iz zgoraj navedenih vzrokov, da vložimo prošnjo slavnemu deželnemu zboru za povišanje naših plač, da bi bile tolike, kakeršne imajo naši sosedni sotrudniki na Štajarskem ali pa vsaj tolike, kakeršne je lansko leto koroški deželni zbor svojim učiteljem privolil z dostavkom, da bi se slavni deželni zbor oziral tudi na gospodičine učiteljice in posebno na one učiteljske moči, katere nimajo prostega stanovanja“.

Beseda o novih volitvah zastopnikov učiteljstva v c. kr. šolski svet.

V vsakem zboru igra glavno in najimenitnejšo ulogo razum, odločno ravnanje ter korenjaško, nezavisno in možato potezanje za pravo. V vseh takih in enakih korporacijah more zadobiti veljavo samo isti, kateri ima poleg čistega, nedotak-